

Populační vývoj na Podkarpatské Rusi od roku 1918

Předložená diplomová práce má 80 stran a 10 stran příloh. Je rozdělena do 7 kapitol včetně úvodu (1); samostatně jsou uvedeny závěr, seznam použité literatury a přílohy. PO stručném úvodu následuje geografická charakteristika oblasti (2) a historické souvislosti (3); další čtyři kapitoly jsou vymezeny časovými úseky: 1869 – 1918 (4), 1918 - 1937 (5), 1945 – 1991 (6) a časový úsek po roce 1991 do současnosti (7). Rozdělení práce na časové úseky je logické. Podobně i dvě úvodní kapitoly představují uvedení do problematiky, a to jednak geografický popis daného území, jednak jeho stručná historie. Téma je velmi zajímavé a nebylo v poslední době dosud zpracováno; jako součást bývalého Československa je tato oblast (dnes součást samostatné Ukrajiny) vhodná pro porovnání obecných pravidelností populačního vývoje. Její populační vývoj dokumentuje postup změn demografického chování v Evropě ve směru od západu k východu.

Diplomantka věnuje poměrně velkou pozornost historickým souvislostem (kapitola 3). Lze to pochopit, neboť historie tohoto rusínského národa byla v posledních stoletích velmi pohnutá. Rusíni přišli do této oblasti v 10. století. Oblast má přirozené geografické hranice, které v podstatě přispěly k zachování tohoto etnika přes silnou snahu maďarizace zejména po rakousko-uherském vyrovnání v polovině 19. století. Začlenění Rusínů do rámce Československa po první světové válce na základě dobrovolného rozhodnutí tehdejších elit, které ovšem žili tehdy v zahraničí (zejména v USA) znamenalo pro Rusíny určité uvolnění a možnost vlastního rozvoje, ale mělo i stinné stránky. Přílišný centralismus byla snad nutný na začátku existence Československa, ale rozhodně nikoliv v dalších letech. Byla to podobná situace jako s národem slovenským. Pouhých 20 let trvání Československa však je příliš krátká doba pro řešení národnostních problémů; navíc na takové řešení velmi nepříznivě působil vliv sporů česko-německých. Diplomantka sice tyto skutečnosti nehodnotí, ale vyplývají z jejího výkladu historie.

Početní růst obyvatelstva byl po celé sledované období větší než v ostatních zemích Československa a tím se zvyšoval jeho podíl v rámci celého státu (resp. vzhledem k celkovému počtu obyvatelstva zemí, ze kterých byla republika vytvořena). Bylo to způsobeno především vysokou úrovní plodnosti při zároveň snižující se intenzitě úmrtnosti, i když data o přirozené měně jsou k dispozici až po druhé světové válce. V letech 1922-1925 se hrubá míra porodnosti pohybovala na úrovni 45 ‰ ještě v roce 1930 byla úhrnná plodnost 5,1 dětí. Také hrubá míra úmrtnosti byla v této době ještě řádově 20-25 ‰ a kvocient kojenecké úmrtnosti 180-200 ‰.

Diplomantce se podařilo shromáždit dostupná demografická data, což nebylo vždy snadné a na jejich základě charakterizovat změny demografického chování rusínské populace ve srovnání s populací českou a slovenskou. Dokumentuje tím průběh demografické revoluce, který je opožděný. Její začátek však nezačíná až poklesem úrovně porodnosti, ale již předcházejícím poklesem úrovně úmrtnosti (změny v úrovni porodnosti pod 20 ‰ charakterizují počátek její druhé a nikoliv první fáze). Diplomantka si všímá mnoha dalších aspektů populačního vývoje, které vhodně doplňují a obohacují celkový pohled (např. složitá národnostní situace, různá náboženství, regionální diferenciaci i věková akumulace ve výsledcích sčítání).

Považuji práci za zdařilou a zejména oceňuji úsilí vynaložené při získávání datových podkladů. Doporučuji ji k obhajobě a hodnotím jako velmi dobrou.

V Praze dne 26. května 2008

Prof. Ing. Zdeněk Pavlík, DrSc.